

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy

H R Y N A K E Y B O A R D E

Hudobný odbor

Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 28. 09. 2001 pod číslom 960/2001-41 ako učebné osnovy pre základné umelecké školy

Ministerstvo školstva Slovenskej republiky

Učebné osnovy

H R Y N A K E Y B O A R D E

Hudobný odbor

Učebné osnovy pre prípravné štúdium základnej umeleckej školy

Učebné osnovy pre 1. – 7. ročník I. stupňa základného štúdia umeleckej školy

Učebné osnovy pre II. stupeň základného štúdia základnej školy a štúdia pre dospelých

Autori: PaedDr. Jaroslav Doležal
Ladislav Žilík
Zdenko Borňas

Koordinátor: Mgr. Elena Manicová, ŠPÚ Bratislava

Schválilo Ministerstvo školstva Slovenskej republiky dňa 28.09.2001 pod číslom 960/2001-41 ako učebné osnovy pre základné umelecké školy

Vyučovanie na elektronických klávesových hudobných nástrojoch

Hudba ako jedna z múz veľmi úzko súvisí s fyzikou a matematikou. Je to istým spôsobom usporiadané kmitanie vzduchu. Možno práve vďaka fyzikálnej podstate zvuku prenikla do oblasti hudby v značnej miere práve elektronika, ktorá má za sebou približne sto rokov vývoja. Je to celkom logický vývoj hudobného inštrumentária, ktorý ide ruka v ruke s celkovým vývojom technológií.

Invenčný umelec môže pomocou elektronických systémov vytvárať veľmi kvalitné diela. Avšak omnoho častejšie sa dokonalá technika dostáva do rúk menej schopným ľuďom a je potom používaná k masovej prezentácii banality.

Do skupiny elektronických klávesových hudobných nástrojov patria: organy, digitálne piána, syntetizátory, keyboardy. Práve posledne menovaný sa stal na prelome 20. a 21. storočia veľmi populárny a žiadaný. Hra na keyboarde sa stala vyučovacím predmetom na základných školách. Tento nástroj, ktorý sa teší rastúcej obľube, nám ponúka široké možnosti využitia. Je veľmi dôležité, aby príslušný systém výučby zodpovedal možnostiam tohto nástroja a želaniam a očakávaniam žiakov.

Keyboardy ľudovo nazývané „samohrajky“ sa v rukách tvorcov bez invencie stávajú „pekelným“ strojom na likvidáciu posledných zvyškov hudobného vkusu menej náročného poslucháča. Dance floor alebo samohrajkové „elektrifikované“ ľudovky sú toho najlepším dôkazom.

Pripusťme, že sa k týmto nástrojom dostane človek, ktorý nevie nič o jednotlivých štýloch a harmóniách, ktorá k nim patrí, nemôže ich plnohodnotne a tvorivo využiť.

Napríklad pokiaľ si zvolíme latinsko-americký štýl. Mali by sme k nemu priradiť zvuk (nástroj) pre tento štýl charakteristický. Keď si zvolíme nejaký japonský štýl, musíme hrať v japonských stupniciach a priradiť typický zvuk (koto, shamisen ...). práve takéto „detaily“ rozhodujú o tom, ako bude hudba pôsobiť na poslucháčov. Vzniká tu nebezpečenstvo, že človek namiesto toho, aby techniku ovládol, stane sa iba jej nástrojom. Jedným z hlavných cieľov učebných osnov je znížiť toto riziko na minimum.

Predpokladom úspešnej práce so žiakom je predovšetkým kvalitná a fundovaná príprava učiteľa (praktické ovládanie nástroja, znalosť harmonických značiek, funkčnej harmónie, modálnej harmónie, predstava hry v jednotlivých štýloch). Bez týchto znalostí nemôže byť výučba hry na keyboarde plnohodnotná.

Poznatky z vyučovacieho procesu potvrdzujú, že vyučovanie hry na keyboarde sa v súčasnosti ubera rôznymi smermi. Vzhľadom na niekoľkoročné skúsenosti pedagógov sa nám javí ako najvhodnejší ten, ktorý vychádza z čiastočného prepojenia klavírnych osnov s bohatými možnosťami, ktoré poskytuje tento moderný nástroj. Prítom musíme mať na pamäti, že tieto dva nástroje nemožno porovnávať, pretože vo svojej podstate sú úplne odlišné.

Najdôležitejším momentom pri formovaní kladného vzťahu žiaka k hudbe a hudobnému nástroju sú jeho prvé kontakty s hudbou prostredníctvom pedagóga. Preto je potrebné už od začiatku štúdia venovať pozornosť predpokladom žiaka (fyzickým, psychickým) pre hru na nástroji a citlivým prístupom tieto predpoklady rozvíjať. Výučba hry na keyboarde v sebe integruje hru s automatickým sprievodom, polyfónnu hru, kolektívnu hru, aranžovanie skladieb a improvizáciu, ktoré by mal žiak zvládnuť počas štúdia. Absolventi by mali byť schopní tvoriť hudbu vo vlastnom štýle.

Štandardná hudba, ktorej výrazovými prostriedkami sú melódia, harmónia a rytmus, nevzniká náhodne, ale riadi sa určitými pravidlami. Poznávať tieto pravidlá, popísať a roztriediť hudobný materiál využiteľný v modernej populárnej hudbe je práve to, o čo sa budeme usilovať na I. stupni základného štúdia.

Na II. stupni základného štúdia ďalej rozvíjame už nadobudnuté znalosti a snažíme sa pochopiť systém, vďaka ktorému vieme zahrať „správne noty na správnom mieste“. Pilierom tohto systému je vzájomný vzťah medzi stupnicami (melódiou) a akordami (harmóniou).

Jeho pochopenie je nutné pre kompozíciu, aranžovanie a improvizáciu, ktorá sa uplatňuje v jazze, rocku a v modernej populárnej hudbe. Toto štúdium bude pre interpretov veľmi prospešné, lebo sa budú môcť lepšie orientovať v diele, keď pochopia jeho štruktúru.

Pri kúpe hudobného nástroja (keyboardu) odporúčame dodržať tieto zásady:

- rozsah nástroja minimálne 5 oktáv
- klaviatúra s dynamickou citlivosťou
- pedál (hold)
- klavírová stolička
- stojan pod nástroj

Učebné osnovy pre prípravné štúdium základnej umeleckej školy

Ciele

Vzbudiť u detí záujem o hudbu, naučiť ich počúvať a prežívať ju. Vyučovanie viesť hrovou formou s využívaním zásady názornosti.

Obsah

- oboznámenie žiaka s hudobným nástrojom,
- schopnosť orientovať sa na bielych a čiernych klávesách,
- využívanie základných funkcií (Star-Stop, Display, Voice (+, ., Style, mód Normal, Demo, Intro),
- vytváranie a upevňovanie základných hudobných návykov – postavenie ruky, sedenie (postoj), rozvoj intonačnej predstavivosti,
- rozvíjanie rytmického cítenia (vyklopanie C, $\frac{3}{4}$, $\frac{2}{4}$ taktu, polová nota s bodkou, počúvanie jednoduchých rytmických štýlov – Pops, Polka, Valčík),
- možnosť hry z nôt

Hudobný materiál

Z. Böhmová, A. Grünfeldová, A. Sarauer: Klavírna škola pre začiatočníkov

V. Patejdl: Klávesová škola Casio. (Casio Keyboard School) – Volume 1, Slovenský hudobný fond, Bratislava 1992

E. Soáčil: Hrajeme s Yamahou

A. Benthien: nová škola hry na keyboarde

M. Kurteva: 1. a 2. diel

Hudobný zošitok – (pre PŠ)

- riekanky a ľudové piesne

Učebné osnovy pre I. stupeň základného štúdia základnej umeleckej školy

1. ročník
(1,5 hod. týždenne)

Ciele

Rozvíjať hudobné dispozície žiaka a prehĺbiť jeho záujem o hru na keyboarde. Naučiť žiaka rozlišovať jednotlivé hudobné nástroje podľa ich zvukového zafarbenia. Prehľbovať hudobnú vnímavosť, predstavivosť a upevňovať základné hudobné návyky hry. Veľký dôraz klásť na rozvoj rytmického a harmonického cítenia.

Obsah

- legato, tenuto, staccato, dynamika, frázovanie,
- podkladanie palca – (príprava k hre stupníc),
- hra durových stupníc do dvoch # a b – protipohybe (tonický kvintakord),
- dodržiavanie klavírneho prstokladu,
- stupnica a mol harmonická, melodická,
- hra jednoduchých ľudových piesní s využitím harmonických funkcií (T,D),
- sluchová orientácia v nástrojoch Clavi, String, Drum-Perkussion,
- orientácia v základných akordických značkách (C, F, E, ...)

Hudobný materiál

V. Patejdl: Klávesová škola Casio / Casio Keyboard School – Volume 1, SHF, Bratislava 1992

E. Spáčil: Hrajme s Yammahou – Edy's Score 1992

V. Lichnerov: Zahraj mi pesničku (Pomôcka pre vyučovanie improvizovaného sprevádzanie melódií) 1. ročník

J. Ullmann: Škola hry na keyboarde

P. Malý: Škola hry na klavíri a keyboarde 1. diel

A. Benthein: Nová škola hry na keyboarde 1. diel

Yamaha: Song book

- prednesové skladby podľa výberu a schopností žiaka

Výber z klavírnej literatúry

J. Mašinda: Klavírna čítanka

Z. Böhmová, A. Grünfeldová, A. Sarauer: Klavírna škola pre začiatočníkov

A. Nikolajev: Škola hry na klavíri

B. Bartók: Erste Zeit am Klavier

- Album etud - (podľa ročníkov)

2. – 4. ročník
(1,5 hod. týždenne)

Ciele

Rozvíjať základy keyboardovej hry, prehľbovať technické a výrazové schopnosti u žiaka a viesť ho k využívaniu zvukovej, rytmickej a pamäťovej palety nástroja a k aranžovaniu jednoduchších skladieb. Pestovať hru z listu a orientovať sa v tabuľke akordov. Rozvíjať schopnosť samostatného štúdia. Zapájať žiakov do komornej hry. Orientovať žiakov na skladby slovenských autorov.

Obsah

- rozvoj technickej zručnosti (kantilény) v oboch rukách – nepodceňovať technický rozvoj ľavej ruky,
- ľahšie melodické ozdoby – príraz, nátril, mordent, skupinka,
- zväčšovanie rozpätia rúk (sexty, skoky),
- hra spamäti,
- hudobný materiál z nižších ročníkov používať na hru z listu,
- počiatky viachlasnej hry – polyfónia – (využívanie zvuku organu, čembala ...),
- alla breve, 6/8, 3/8 takt,
- využívanie funkcií (mód Normal, Single Finger, Sustain, Split),
- štúdium rytmov Pops, Mmarch, Polka, Waltz, Country, ...
- stupnice durové a molové súbežne a v protipohybe,
- akordy – tonický kvintakord s obratmi + malý rozklad – dominantný septakord zväčšený a zmenšený kvintakord,
- orientácia v akordických značkách a ich zápis (Ami, Hmmi, Cmimi, G7, C7, ...)
- pri hre skladieb s akordickými značkami v ľavej ruke viesť žiaka k používaniu obratov akordov (čo najmenej skokov v ľavej ruke!),
- možnosť používania pedálu (Hold – prepínanie programov),
- nácvik skladieb hudobného klasicizmu a romantizmu,
- využívanie harmonických kadencií k vlastnému sprievodu jednoduchých melódií.

Hudobný materiál

Yamaha Portatone – Song Book

E. Spáčil: Hrajem s Yammahou - Edy's Score 1992

V. Lichnerová: Zahraj mi pesničku (pomôcka pre vyučovanie improvizovaného sprevádzania melódií) 2., 3., 4. ročník

E. Spáčil: Hrajeme s Yamahou II. a III. Diel

K. Baker: Let's Keyboard (práca s kazetou)

P. Malý: Škola hry na klavíri a keyboarde 2. a 3. diel

Výber z klavírnej literatúry

A. Czerny: op. 599, op. 261

Kleinová, Fischerová, Müllerová: Album etud II., III.

H. Lemoine: Detské etudy
C. Gurlitt: Prvý prednes
P. I. Čajkovskij: Album pre mládež
J. S. Bach: Knižka skladieb pre A. Mm. Bachovú
D. Křížková: Prvá knižka polyfónnej hry

Skladby z väčšej formy (sonatíny a variácie)

L. van Beethoven: Sonatína F dur, G dur
J. Benda: Sonatína a mol
M. Clementi: Sonatína G dur
W. A. Mozart: Sonatína C dur, Variácie C dur
V. Polívka: Úvod do sonatín

5., 6., 7. ročník
(1,5 hod. týždenne)

Ciele

Prehlbovať technickú zručnosť, obohacovať interpretačnú pohotovosť. Viest' žiakov k štúdiu rozmanitých hudobných žánrov (skladby barokovej, klasickej, romantickej., skladby hudby tanečnej, populárnej a jazzovej). Rozvíjať hru z listu a orientovať sa v tabuľke akordov. Podporovať osobnostný prístup žiaka k umeniu, k nástrojovej hre. Použiť T, S, D a zložitejšie ostinato. Učiť žiaka základom improvizácie a transpozície (začínať ľudovými piesňami).

Obsah

- vytváranie sluchovej predstavy skladby u žiaka,
- skoky, arpeggio, trilok, tenuto, portamento, tremolo,
- stupnice (všetky durové, molové a stupnica chromatická),
- v siedmom ročníku pristúpiť ku hre stupníc v terciách,
- akordy (štvorhlasný akord s obratmi, malý aj veľký rozklad osobitne, dominantný septakord a zmenšený septakord s rozkladmi, nonový akord a akordy s pridanou sextou),
- štúdium rytmov swing, blues, gospel, ragtime, disco,
- využívanie zvukových efektov,
- v siedmom ročníku prebrať základy programovania (prípadná práca so sequencerom, využívanie pamäte nástroja),
- hra melódie viachlasne.

Hudobný materiál

E. Spáčil: Hrajeme s Yamahou - Edy's Score 1992 (II., III. Diel)

K. Baker: Let's play keyboard – Wise publications

- sledovať a dopĺňať dostupný hudobný materiál vhodný pre hru na keyboarde (syntetizátore) a podľa vlastného uváženia ho zaradiť do výučby žiakov 5. – 7. ročníka.

Výber skladieb: Jak hrát pop & rock album 1. – 5.

Výber z klavírnej literatúry

J. S. Bach: Knižočka skladieb pre A. M. Bachovú

J. S. Bach: Malé prelúdium a fugetty

C. Czerny: op. 261, op. 849 (výber)

Album etud III., Iv.

D. Křížková: 2. knížka polyfónní hry

V. Lichnerová: Zahraj mi pesničku (improvizované sprevádzanie melódií) 5. – 7. ročník

M. Dvořák: Jazzové klavírne etudy I. diel

B. Bartók: Mikrokosmos 4, EMB 5. – 6. r. (5-II/, 6/ - II)

Absolventské skúšky

- 1 etuda,
- jedna polyfónna skladba, príp. sonatina s možnosťou úpravy rozsahu akordického sprievodu,
- jedna prednesová skladba s využitím technických možností nástroja.

Učebné osnovy pre II. stupeň základného štúdia základnej umeleckej školy a štúdia pre dospelých

1. – 4. ročník
(1,5 hod. týždenne)

Ciele

Štúdiom na II. stupni rozvíjať osobnosť žiaka, najmä citové zrenie, formovať pozitívne stránky jeho charakteru. Viest' žiaka k tomu, aby si postupne vyberal a budoval repertoár, viesť ho nielen k naštudovaniu skladieb, ale i k tvorivej aktivite a programovaniu hudby. Motivovať žiaka k účinkovaniu v rôznych nástrojových zoskupeniach a formáciách tanečnej hudby. Výučbu v 3. – 4. ročníku II. stupňa orientovať na:

- 1) Polyfónnu (cirkevnú) hudbu
- 2) Modernú populárnu hudbu (praktická hra a programovanie)

Obsah

- zoznamovanie žiaka s ďalšími druhmi stupníc / cetónová, bluesová, pentatonická, zmenšená, alterovaná, diatonické stupnice a ich módy,
- celkové rozvíjanie technickej zručnosti (výber a úprava etud z klavírnej literatúry),
- rozvíjanie technickej zručnosti pri hre viachlasu (akordická hra),
- rozvíjanie polyfónnej hry (cirkevná hudba),
- úprava jednohlasovej melódie do viachlasu,
- prehĺbenie zručnosti pri hre sprievodu v ľavej ruke (bez funkcie STYLE – klavírnym štýlom),
- úprava skladieb z oblasti vážnej hudby do rôznych moderných štýlov,
- vytváranie vlastných hudobných štýlov s možnosťou ich ukladania do pamäti nástroja (na disketu),
- aranžovanie skladieb v rámci štýlu a hudobnej formy, pri aranžovaní bližšie spoznávanie jednohlasných hudobných nástrojov (rozsah, poloha, využitie pri sólovej hre a sprievode) a ich kombinácia,
- základy programovania, využívania MIDI systému.

Hudobný materiál

C. Czerny: op. 261, op. 86, op. 849 (úprava pre keyboard)

H. B. Crammer – Bullow: 60 vybraných etud

J. S. Bach: Dvojhlasé invencie

D. Křížková: 3. knižka polyfónnej hudby

J. L. Dusík: Sonáty (úprava pre keyboard)

- výber skladieb klasického a romantického hudobného obdobia

- výber skladieb modernej populárnej hudby

Odporúčaná literatúra pre pedagógov ZUŠ

- I. Dibák: Improvizácia – metodická príručka pre EŠU
- I. Dibák: Nebojme sa improvizácie
- J. V. Sýkora: Improvizace včera a dnes
- L. Dorůžka: Populárna hudba
- V. Hála: Základy aranžování moderní populární hudby
- I. Horváth – I. Wasserberger: Základy džezovej interpretácie
- K. Velebný: Jazzové praktiká
- P. Zelenay: Ako hrať do tanca